

Nejla Kurul ile Röportaj

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Merhaba. Kısaca eleştirel eğitim alanındaki çalışmalarınızdan (dergi, kitap, makale, kongre, internet yayıncılığı vb.) bahsedermisiniz?

Nejla Kurul: Eleştirel eğitim hep kuramsal hem de pratik bağlamda üzerine düşünmeye devam edeceğimiz bir konu. Türkiye'nin ve eğitim sisteminin içinde bulunduğu durum hakkında endişelenen herkes bir biçimde eğitimi eleştirel olarak düşünmeye başlamış demektir. Yani kavramın hem teorik hem de sahada pratik ayağı var.

Düşünmek üzerine de düşünmek gerekiyor. Bana göre Foucault'dan esinlenerek düşünme dediğimiz sürece yakından bakalım. Foucault'a göre¹:

İlk olarak düşünmek, her zaman deneylemektir, yorumlamak değil, deneylemek ve deneyim, her zaman aktüel olan, doğmakta olan, yeni olan, olmakta olandır. Kanımızca, deneyimler, karşılaşmalarla başlar. Deneyimler; insanlarla, toplumun belli bir kesimi ile, doğanın canlıları ile düşünmeyi uyaran karşılaşmalar yaşamak demektir. Düşünürün dünyasında düşünmek, öncelikle görmek ve konuşmaktır, ama gözün şeylerde takılı kalmayıp 'görünürlüklere' kadar yükselmesi ve dilin sözcüklerde ya da tümcelerde takılı kalmayıp sözcelere kadar yükselmesi koşuluyla. Bu, arşiv olarak düşünmedir.

İkinci olarak düşünmek, bir şeyi eyleyebilme, yapabilme gücünde olmaktır, yani güç ilişkilerinin şiddete indirgenmeyip, eylemler üzerinde eylemler, yani "teşvik etmek, sürüklemek, caydırmak, kolay ya da zor hale getirmek, serbest bırakmak ya da sınırlamak, az ya da çok olası kılmak..." gibi edimler

¹Akt: Gilles Deleuze (2013). **Müzakereler** İkinci baskı, NorgunkYayımları, s. 108.

oluşturduğunu anlamak koşuluyla, güç ilişkileri kurmaktır. Bu, strateji olarak düşüncedir.

Son olarak, “özneleşme süreci” olarak bir düşüncenin keşfi vardır: Burada yeni yaşam olanaklarının icadı bulunur. Özne olarak değil, sanat yapıtı olarak varoluş ve bu son evre, sanatçı-düşüncedir. Düşünürün yaklaşımı ile teori ve pratiği buluşturduk aslında.

Eğitim Sen’de çalışma yürütürken aslında her adımımız eleştirel pedagojinin yaşama nasıl geçirilebileceği üzerine düşünmek ve pratiğe geçirmekle uğraşmaktı. Şimdilerde, yani yakın zaman da Eleştirel Eğitim Kongresi’nin atölyeleri için çalışma yürüterek doğrudan teorik bir çalışmanın içinde bulundum. “Okulda Eleştirel Pedagojinin Uygulanmasının İmkânları Üzerine Düşünmek” konulu atölye için bir metin hazırladım. Şimdi raporlaştırma ve yayın çalışmaları devam ediyor.

Şu anda Tez-Koop-İş Sendikası’nın çıkardığı dört derginin editörüyüm. Bunlar ana dergi, kadın dergisi, genç ve çocuk dergileri. Okunursa 130 bini aşkın üyeye ulaşabilecek bir yayın çalışmamız var. Tez-Koop-İş TV’de “Sendika, Kadın ve Yaşam” ile “Yaşıyoruz, Öğreniyoruz” adlı iki programı çok sık olmasa da sürdürmeye çalışıyoruz, hem konuk hem de program sunucusu olarak çalışma yürütüyorum. Yaklaşımımız eleştirel bir bakış açısı ile emekçileri, sınıf mücadelemiz ve kadın mücadelemiz üzerine düşündürmek, düşünürler diyor ya “henüz düşünmüyoruz”, düşünmek, emekçileri geliştirmek ve güçlendirmek, nihayetinde özgürleştirmeye çalışmak. Bir başka bağlamda Sendikamızda eğitim çalışmaları yoluyla ezilenlerin pedagojisine katkıda bulunmak. Alandaki işçilerle de bulduğumuzda, çoklu krizlerden dolayı politik gündelik yaşamımız çok iç açısı olmasa da sevinçli karşılaşmalar ve buluşmalarla işçilerle güçleniyoruz birlikte. Eleştirel pedagojiyi, kuramsal çalışmalar, pedagojik çalışmalar ve politik çalışmalar bağlamı içine yerleştirdiğimizde aslında ustaca yaşamak üzerine düşünen herkesin neredeyse günde 24 saatine karşılık gelen bir uğraşısından söz ediyoruz demektir.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Size göre Türkiye’de eleştirel pedagojinin öne çıkan en önemli gündemleri nelerdir?

Nejla Kurul: Olağan olanın ne olduğunu adeta unuttuğumuz bir dönem yaşıyoruz. Sendikamıza üye işçi kadınlarla yaptığımız görüşmelerde “artık huzur istiyoruz,

güvenli bir şimdi ve gelecek istiyoruz” diyorlar. Gerilim ve şiddet söylemi gündelik yaşamın akışını etkiler duruma ulaştı. Gözaltılar, tutuklamalar, yargı yoluyla yıldırma tertibatının gündelik yaşama etkilerini bağımsız medyaya anlatan sıradan insanların konuşmalarından anlıyoruz. “Konuşma, Sus! Düşünme!”, “Senin adına düşünenler ve uygulayanlar var!” Kadınlar, işçiler, çocuklar olarak ölüyorsan da “Allah’tan geldi” diyen bir dönemde eleştirel pedagojinin konuları “yaşamdan yanan bir düşünceyi ve pratiği inşa etme uğraşısından geçmektedir. Pablo Neruda’nın şiirindeki gibi “yavaş yavaş ölürlük” dediği kitlelere dönüştürülmek isteniyoruz ama buna karşı direnci de görüyoruz. Eleştirel pedagojinin konuları savaşın karşısında barış, ekolojik yıkım karşısında ekolojik bir paradigmayı inşa, eşitsizlikler karşısında toplumsal cinsiyet eşitliği savunuculuğu, eşit yurttaşlık savunuculuğu, sınırsız ve sınıfsız bir dünyada kardeşliğin inşası olmalı diye düşünüyorum.

Sorunuzun cevabını biraz daha özgünleştirmek gerekirse, küresel ısınma, ekolojik yıkım, göç ve mülteciler, iktidar ilişkileri bağlamında savaşa karşı barış, şiddete karşı mücadele, dijitalleşme, toplumsal cinsiyet, eğitimin sınıfsal ve kimliklerle ilgili boyutları, gerontokrasi (yaşını alanların ve kıdemlilerin egemenliği, çocuklar ve gençler karşısında) gibi gündemler eğitim açısından bizlerin önünde incelenmek, derinleştirilmek ve hakim hegemonyayı kırarak alternatifleri yaşama geçirmek üzere duruyor.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Çalışmalarınızda karşılaştığınız olanaklar ve güçlükler nelerdir? Varsa, güçlükleri aşmak için ne yapıyorsunuz?

Nejla Kurul: Eleştirel pedagoji, genel olarak olumsuzdan başlamayı, olay ve olguları karşıtlık zemininden ele almayı gerektiriyor. Olumsuzla başlama pratiği, toplumsal anlamda, okulda, işyerinde, okulda sevinci ve umudu örmeyi güçleştiriyor. Bu nedenle, eleştirel pedagoji, okulda, yaşamda, sokakta, işyerinde, genel olarak yaşamda güç ilişkileri içinden ele almayı ve geliştirmeyi de içerecek bir bağlama taşınabilir. Praksis, özgürleşme, adalet, direnerek yeni olanı inşa, farklanma², açık uçlu kimlik ve farklılık, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlik kavramları ve kavrayışları bu yolun kapısını açıyorlar.

² İnsanın öznellik üretimi sürecinde, oluş içinde önceki halinden farklanması, fark yaratabilmesi. Bir halden diğerine geçişte farkın açığa çıkması.

Pek çok eleştirel eğitimciye esin kaynağı olan büyük bir öğretmen olan Freire, insanlar arasındaki tüm etkileşimlerin pedagojik olduğu görüşündedir ve kalıcı insan özgürlüğü hizmetinde bir politik praksis olan eğitimi, eylemi dönüştürme aracı olarak düşünmektedir. Freireyen pedagojinin genel amacı, özgürleştirici bir pedagojik sürecin geliştirilmesiyle toplumda, ezen ile ezilen arasındaki güç ilişkilerini anlamak için gerekli bilgi, yaratıcılık ve sürekli eleştirel dönüşlü kapasiteler uyandırmak yoluyla bir kurtuluş düşüncesi ve eylemi başlatmak şeklinde ifade edilebilir.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Genel olarak değerlendirdiğinizde Türkiye’de eleştirel pedagoji yayıncılığı sizce ne durumda?

Nejla Kurul: Eleştirel pedagoji kavramını da kullanarak sempozyum ve kongreler üzerinden çalışmalarını yürütmeye çalışan yayıncılık hâlihazırda kişiler ve dar toplumsal ağlar üzerinden yürüyor. Kuşkusuz yapılan çalışmalar çok önemli ancak okuldaki gündelik yaşama erişimini sınırlayan iktidarın koyduğu ciddi engeller var. Eğitim Sen yayınladığı Eğitim Bilim ve Toplum Dergisi’yle kuramsal gereksinmeyi karşılamaya çalışıyor ancak bu derginin akademisyenler dışında okunurluğu hakkında bir bilgiye sahip değilim. İzleme çalışmalarına gereksinme var. Siyasal iktidardan bağımsız duran sendikaların eylem ve düşüncelerinde eleştirel pedagojinin yaklaşımına yakın konumlanabiliyorlar. Örneğin, Öğretmenlik Meslek Kanunu’na karşı mücadelede politik konumları birbirinden farklı 13 sendika eleştirel pedagojinin yaklaşımı ile tutarlı ortak bir yaklaşım ve eylem sergileyebildiler. Ortak alanları ve özgürleştirici, güçlendirici ve geliştirici fark alanlarını bulmak ve anlamak konusunda yayın faaliyetleri son derece önemli. Siyasetin kutuplaştırıcı yaklaşımları ve keskin rekabet ile ayrışan eleştirel politika ve uygulamalar, sol ve sosyal demokrat grupçu yaklaşımların da etkisiyle birbiri ile bırakın ortak mefhumlar üretmeyi, ortak alanlar oluşturmayı konuşamaz durumdadır. Bu nedenle kişilerin ne söylediği değil ne yaptıklarına, yapabilirlikleri ile tartışılmaya gereksinme duyulan bir aşamadayız.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Çalışmalarınızla ilgili gelecek planlarınız nelerdir?

Nejla Kurul: Eğitim Sen’de eşit, özgür ve adalet konularını içselleştirmiş, yaşama kavramsal düzeyde bakarken kavramı yaşama aktarmaya çalışan, genel anlamda eleştirel duran eğitim emekçilerinin arasından geldim. Öğrendiğim şey şu oldu: Farkımız bizi toplumsal olanla buluşturması gerekirken ayırmamalı, siyasal alana da müdahalemiz güçlenerek olmalı!

Şimdi geniş işçi sınıfının tam ortasındaım, yaşama uğraşısını görece sınırlı politik sezgilerle sürdürmeye çalışan perakende işçileri, kamu işçileri, demokratik kitle örgütlerindeki işçiler ve emekçilerle, ezilenlerin pedagojisi hakkında yeniden düşünme evresindeyim. Sendikal alanın bu kısmında politik katılıklar, keskinlikler sendika düşüncesini kimi zaman aşındırır da yan yana nasıl durabiliriz sorusuna evrilmiş. Benim için bu iki deneyim ileri düzey kavramlarda bir aynılaştırma mı yoksa kapsayıcı bir farklanma mı daha önemli sendikal gelişme açısından sorusu üzerine düşünmemi sağlıyor. Bu çok etkili bir soru ve yaşadığım da çok güçlü bir deneyim! İşçiler, yaşantılar ve yayınlar...

Sendikal alanın geneline ve sendika içi etkileşimlere güç ilişkileri zemininden bakmaya çalışıyorum. Çocuk Dergisi dışında 4 ayrı dergide, yılda çıkan her üç sayıda da bizleri kuşatan olumsuz siyasal iklimi ve işçilerin yaşam mücadelelerini, direncini anlatmaya çalışıyoruz. Çok sayıda yazı yazdım, bunları ileride bir kitapta toplamaya çalışacağım. Ayrıca yaşayan Marksizmin ufkunda, klasik felsefe geleneğini aşan, aynılaştırıcı baskılar arasında farkın ortaya çıkışını araştıran, şimdi ve burada olanı, oluşu, geçmişin ve geleceğin tahakkümünden bağımsızlaştırmaya çalışan bir çaba bu! Bu düşünsel deneyimi yazmak da önemli, tabi zaman olduğunda... Özcesi, eleştirel eğitim üzerine düşünme ve eylemeye devam ediyoruz.